

Ханты ясайд

24 мая 2018 года

www.khanty-yasang.ru

№ 10 (3502)

Основана 1 ноября 1957 года

Ханты вэн учёной хэ 80 ода йис

Вэн кэр тылдаш 30-мит хатлан ханты мир вэн учёной, социологической наукайт доктор хэ Терентий Герасимович Харамзин 80 ода йис.

1992-мит ол вүш эвэлт лув Асугорской институтын рэпитты питэс, щи тэхи эвэлт рүтэштэй мэнэс. Щирн Ас нопатты тылдаш 18-мит хатлан институт киникайт лүнэттэй хотн мавац-сплэн пасан лэштэсы. Тыв ар мойн хуят юхтэс. Округ дума шуши мират ассамблея кэща хэ Еремей Айпин путартэс, хэн 1991-мит олн Ас-угорской институт пүншсы, арсыр воштэй эвэлт ханты па вухаль учёныйт вохсыйт. Щи пурайн Пулдават вош эвэлт Т.Г. Харамзин тыв юхтэс. Лув щата вүлэц давалты, хүл па вой ведлэслэты, воньщумут, турнат якэтти вэр одёнэн уша верэс, дэрамтэс па вэн научной непек хэншэс. Округ кэща лэнкар хэя нётты нэ Н.В. Савина лупас, Терентий Герасимович Харамзин научной рэпата унтасн правительства кэшайт шуши мир йис вэрэт елды тэты пята мости поступсэт вүты питсэт. Ханты мир поэтесса М.К. Волдина ястэс, хуты Волдинат па Харамзинат семьяйнан ар ол дэхсана вэлдээт.

Ас-угорской институт одён-мит кэшайя вэлум ими Е.А. Нёмысова хурамаца лупас: «Терентий Харамзин – щит Тэкс похатур пух».

«Ханты ясайд» па «Луима сэрийн» газетайцэн кэща нэ Р.Г. Решетникова лупас: «Тэм пур вэнты Терентий Герасимович худна ёрёна-кэсэна вэл, хулта мосл, иса күрн яңхэл. Ешак Терентий Герасимович, еллы хүйис, хүв нэпэйт тумтака вэлдээт».

Людмила СПИРЯКОВА

Терентий Герасимович Харамзин

Эвет-пухат ешайн экзаменат мэты питдат

Ешайн вэнлтыйлты пура сухэнд па айдат ёх экзаменат мэты питдат. Яртъян класс етшуптаты хуятт Ас нопатты тылдщ 25-мит хэтл вүш эвэлт лыпят тылдщ 29-мит хэтл вэнты щит мэлдт, ихушъян класс юпийн Ас нопатты тылдщ 28-мит хэтл вүш эвэлт вэц тылдщ 2-мит хэтл вэнты щит вэрлы. Хуйтат щи пурайн экзамен мэты ён алэмэлдт, муй ушанца хэншты кэс ён тайлдт, лыведа лыпят хойты тылдщ 4-15-мит хэтлдтн (ихушъян классата), лыпят хойты тылдщ 4-22-мит хэтлдтн (яртъян классата) мэты рахл.

Мосл лупты, тэм одн Югра хуши яртъян класс юпийн экзамен мэлдт нивлхущъянкем щурас эви-пух па яртъян щурас хуят ихушъян класс юпийн. Мэшэн нявлримэта немасыя хотийт дэштэлдт, дэлн лыведа экзаменат мэты кен ат вэс. Мосан, лыв атэлт хотийт щит вэрты питдат. Щи тумпи тэлан айдат ёх киньчи хувшак экзамен хэншты питдат, рутштаты пурайн лыведа рахл пуртэн яншты муй

деты. Итэх нявлримэта нётасты ёх пила щивийты рахл.

Тэм вэрт олднэн образование департамент кэща Алексей Дренин па образовательной вэрт драматты не Олеся Васяева ай паватсэнэн. Щи хэлупас, госэкзамен па олдт иты вэрты питдты: «Единой государственной экзамен — щит нух вэнлтум вэрт драматты вэр. Ихушъян класс етшуптаты ёха мөт вудан вэр — тэса

экзамен мэты, дэлн ёхт Российской Федерации вузатн елды вэнлтыйлты». О. Васяева ясэн щирн, РФ хуваттыйн ЕГЭ пурайн немасыя рүш ясэн па математика мэты мосл: «Па вэрт айдат ёх лыв сэтгэлаа пирилдт, нумасн тая, хута лыв елды вэнлтыйлты питдат. Яртъян класс етшуптаты нявлримэйт нял экзамен мэлдт, немасыя рүш ясэн па математика мэты мосл, па кэт ут иши лыв пирилдт».

Мэнум олдт иты экзаменат мэты хотят видеонаблюдение немуп вэр питл. Щит региональной ситуационной немуп тэхи репатнекат вантты пиньшадт. Арэл пелак хотят ЕГЭ мэты пурайн карты пурмасат кэншты щүнк па телепонат лэп тэхэртты утат вэрлы. Щи тумпи ЕГЭ па ГИА мэты хотят полиция ёх нух давалтты питдат.

Департамент кэтийн лупсэнэн, айдат ёха экзамена нем непек вүты мосл. Щэлта питы гелевой хэншты юх, пуртэнт па летут пэнэн вүты рахл. О. Васяева ясэн щирн, веккёши немэлт щив вүты ён мосл.

Реональда ОЛЬЗИНА

Сыстама питл, хэн нац сыстама вэлдэн

Ас нопатты тылдщ 18-мит хэтлдн Юграйн хэтхушъянмит пүш «Спасти и сохранить» немуп Мүйтэд экологической вэр па кинайт ванлтаты хэр пүншсы. Щит питты елгийн Служба по контролю и надзору в сфере охраны окружающей среды немуп тэхи кэща Сергей Пикунов айкел ажатты ёха путартас, муйсэр вэрт щи хэтлдтн питдат. Лув яснаа щирн, тэм одн щи вэр «Чистота планеты начинается с тебя» щирн альшады.

Мет сыры С. Пикунов тэпры пайт олднэн лупас: «Российской Федерации кашаа мүвн тэпэр ким вущкты па щит шавиты вэр худна ушанца ён дэштэс. Щит түнматтыя федеральной па региональной поступсэт ёсалдсайт. Мүн нэмэслдүв, ёмвош окрутн аршак хуят хүщты мосл, дэлн лыв тэпэр ат ажатдат. Щэлта щит ут дэваса вущкты ёх телефонэн хура ат вүлдт, дэлн ёхт лывел шэка паваттвы».

Елды лув ай павтас, акция мэнтэ пурайн нялъян вудан вэр питл, щит мүйтэл, региональной, окружной па муниципальной вэрт.

Тэнд щимаш вэртэд 360-кем щурас хуят юхтыйлдсат, тэм одн 500-кем щурас хэннэхэ питл. Акция хэтлдтн «Зелёные технологии в промышленности» па «Переход на новую систему обращения с твёрдыми коммунальными отходами в ХМАО-Югре» немуп мирхотнэн вэрлыйнэн. Щи тумпи «Всероссийская научно-практическая конференция по экологическому образованию и просвещению в интересах устойчивого развития» па экологической культуры олднэн вэйтантупсэнэн питлдэн. Мүн мүвев мир «Зелёная

волна» немуп вэр посн мүвэйт-автат сыстамтты питдат, «Верные решения» па «Эколоидер» немуп касупсэтн каслдат. Нявлримэта «Красная книга глазами детей» немуп ванлтупсы-касупсы лэштл, щэлта «Марш парков», «Музейная Арт-маёвка», «Одна планета — одно будущее!» немуп мир хотят, каш хэрт вэрлдт. Мосл лупты, тэм пүш кинайт ванлтаты хара нялъян па хон пелак мүв эвэлт кина китсы.

Природнадзор кэща елды путартас, хутысаты шуши мир вэлтэй мүвэйт-автат тайлдт.

— Хэн лицензионной тэхет рэт мүвэйтн вэлдат, итэх пурайн шуши ёх па питы вуй холумтты мир вүра вортдат. ЛУКОЙЛ репатнекат щиты репитты вэнлдсат, дэлн мүвэйт па юханэт ён хэлдтты. «Нумто» парк хуши Сургутнефтегаз репатнекат худна щиты ён вэрдат. Ма щирэмн, ишила «Нумто» тэхи репатнекат па мүв илли таш вүты мира вүра вортты ён мосл. Щи вэр түнматтыя губернатор поступы вўраэн ямащты тэхи вэрсэ. Интум питы вуй холумтты тэхет Тэрумдор эвэлт 18-кем километра вўшн вэлтэй питдат. Мосл лупты, поступсэтн хайншман, санитарной тэхия 500 метра вўшн юханэт муй дордт эвэлт вэлтэй рахл. Щи олднэн мира ай паваттвы мосл.

Реональда СУРЕЙСКАЯ

Нэмман тайлэв

Ёмвоши Мира нэмуп вош хулыйн 52 А хотын вулац учёной ими Евдокия Ивановна Ромбандеева нэмты кеша нэмэн сохл вэрса.

Л ѿв тэм хотын юхи хашум одат вэс. Тэм ими филологической наукайт доктор, Петровской Академияя лунман вэс. Щалта Российской наука заслуженной деятель нэм

тайс, округев вэнлтэтын вэр заслуженной хэннэхэ, Югра мүв вулац хувьт. Тэм вухаль ими нэм «Ведущие языковеды мира» нэмуп киникая хэншман вэл. Евдокия Ивановна йилуп тылдэш

3-мит хятадын 2017-мит одн ёнтэма иис. Дүв нэмд хэншум сохл пуншум тахийн рэтнадал, ияха рэпитум ёхдал па оса вэрт тэты хувьтат вэсэйт. Щалта мӯва, йинка сащты учёной ими оданын Ёмвоши округ гэсэн дэнкэр хэ Всеволод Кольцов па шуши мир ассамблея кеша Еремей Айпин тэпэн яснэт лупсэнэн.

Ульяна МОЛДАНОВА

Рэт яснэт одан путартсайт

Ёмвоши округ оса вэрт тэты департамент кеша дэнкэр нэ Галина Липатова рэт яснэт нүша вэрт эхтийн мирхота ёх ёктыйлдэл. Лыв нух вантсэл, муй вүрн рэт яснэт елды тэты ширя 2018-2020-мит одатын рэпитты мосл. Муйсэр лаварт суртат яснэн вэнлтэты верн вэлдэйт.

«Хэнты па вухаль яснэнэн айкелдт хэншты ёх 2015-мит од вүш эвэлт «Юный корреспондент» нэмуп вэр лэштэдт. Лыв Нуви сэнхум, Сүмтэвощ, Ёмвоши районатын рэт яснэтн ёшкола нявлрэмт айкелдт хэншты вэнлтэдт. Эвет па пухат тэмиты айдтыева хэнты па вухаль яснэнэн тайты питлдэйт. Щи тумпи айдат ёх кеша «Хэнты яснэн» па «Луима сэрипос» газетайнэн хуша рэпитты хувьт арсыр кэсупсээт лэштэйлдэйт. Нявлрэмт рэт яснэтн стихэт дүнгэдтэдт, увас мүв оданын хурдт хэншлдэйт. Лыв кеша щеда щит шенк өмэшк кэсупсы», — лупас «Хэнты яснэн» па «Луима сэрипос» газетайнэн кеша нэ Раиса Решетникова.

Щалта нявлрэмт кеша хурд па пуртран өмэшк журналнэн хэнты па вухаль яснэнэн вердайн. «Хэтдые» непек ООО «Ханты-Пресс» нэмуп тайхи

дэштэдт. Щата кешая Надежда Вах рэпитл. Вухаль яснэн «Витсам» журнал ОOO «Сосьва-Этно Тур» нэмуп тахийн рэпитты ёх па щиут кеша нэ Светлана Динисламова хэншдэйт. Тэм непекнэн нявлрэмт хэншты пуртарт па хурдт рахд вантты. Мосл лупты, тэм непекнэн оса вэрт тэты департамент унтаснэцэн.

Елды мирхота ёкмум ёха ма лупсум:

— Ёмвоши округн вэлтэти «Югра» нэмуп телерадиокомпания хуша рэт яснэтн айкелдт ванлтэтын вэр мосл лэштэдт. Дэлн шуши мир телевизор хувьт хэнты па вухаль яснуп передачайт аж вантсайт.

Өхт профессор ими Евдокия Нёмысова ястас:

— Ин Ёмвоши Югорской университет хуша айдат хувьт рэт яснэн вэнлтэтын тайхи ёнтэй. Щалта Югра мүв луваттын ёшколайтн хэнты па вухаль яснэнэн вэнлтэтын кеша шенк

шимл щос мэлдэв. Тэм вэрт тэса түнматты мосл.

Мирхотн оса вэрт тэты департамент хуша рэпитты ими Любофф Семко лупас:

— Мүн од лүнта рэт яснэтн хэншты па айкелдт ванлтэтын ёх кеша «Мыслящие люди» нэмуп кэсупсы лэштэйлдэв. Ин тэм ут па елды тэты питлэв

па щиты вэрлэв, дэлн тэта па мүвтэв эвэлт иши айкелдт хувьтэдт аж кэслдэйт.

Щалта Ёмвоши округ оса вэрт тэты департамент кеша дэнкэр нэ Галина Липатова лупас: «Худьева тэта лупум вэрт мүн нух вантлдэлүв па щи вэрт эхтийн елды рэпитты питлэв».

Ульяна ДАНИЛО

Няврэмт паты касупсы дэштлэй

Тэм вэр 2018-мит одн тэндуп тылдэш 21-мит хэтл вүш эвэлт па вэйт дор тылдэш 9-мит хэтл вэнты мэнти питл.

«Рэт яснан путэрта» вэр няврэмт вэнлтэты па айлат ёх вэрт тэты департамент па разви-тия образования инсти-тут ёх дэштлэй.

Муй паты лыв щи вэр верлэйт?

Щит мосл, лэлн няврэмт рэт яснан ат катласс-сэт, иис вэрт, шуши яснан хэншты ёх однан уша ат вэрсайт па щит вэлупсыдан елды ат тэсайт.

Муйсэр вэрт щи эх-тийн дэштлэй шир вэл?

1. Кашан хуят лув рэт яснан путэртты ширл ванлтэты вэрлэйт.

2. Арсыр вэнлтэты, мир пила рэпитеты оса тэхет, социальной вэрт тэты хуят түтэлн ияха катлассман рэт ясн да-вэлтэй вэрт дэштлэй вэрлэйт.

3. Немасыя щимэш тэхи дэштлэй, мэта ут хуват арсыр тэхетн вэлтэй хуят и вэр эхтийн рэпитеты вэрлэйт.

4. Няврэмт па айлат ёх пила вэрт щиты дэштлэй, лэлн лыв мултэ мосты па өмэш ут вэрты шир ат тэсайт.

5. Шуши оса мир пила иилдуп иис щүнкэйт хуват

рэпитеты, лэлн айлат хуят та няврэмт рэт яснана вэнлтэты.

Мэта хэннехуят та-та тэм вэр дэштлэй?

«Рэт яснан путэрта» вэрн няврэмт, айлат ёх, ёнкет-ащет, вэнлтэты хуят та, оса хэннехуят та, хуят яма рэт ясн вэйтдэйт, мултэ дэштлэй вэрлэйт.

Тэм вэр 2018-мит одн тэндуп тылдэш вүш эвэлт па вэйт дор тылдэш вэнты вэрлэйт. Кашан хуят ай кинай хэншум утл iro86.ru сайт тэхия китти рэхлэйт.

Па ёхн верум ай кинай тэта вантты рэхлэйт:

<https://vk.com/club88194967>

Мэта хуят та няврэмт та-та тэм вэр дэштлэй?

Иса Акция вэр однан — Майя Ефимовна Макарова, «Институт развития образования» тэхийн рэпитеты нэ, телефон: **8(3467)388-336**, добавочной 216, e-mail: mme@iro86.ru

Муй щирн заявка непек хэншты — Леонид Эдуардович Старовойт, телефон: **8(3467)388-336**, добавочной 205, e-mail: sle@iro86.ru

«Институт развития образования» непек

Хэнты яснана тулмаштас Надежда ВАХ

Югра мув йис вэлупсы однан киника етас

Вэн кер тылдэш 27-митн «Новости Югры» округ газета редакцийн «Югра многовековая» нэмпли киника етас. Щата айкелдэйт хэншты ёх Югра мув йис пурва вүш эвэлт тэм пурва вэнты вэлупсы однан путрат хэншман вэлдэйт. Щирн щата «Новости Югры» газета кэща В. Меркушев, «Сургутская трибуна» газетайн па «Старый Сургут» тэхийн рэпитеты нэ А. Давыдова па округ оса тэхет кэща лэнкэр хэ К. Репин пила вэйтантупсы вэс.

Константин Репин
лупас:

— «Многовековая Югра» вэн вэр однан тэнял путэртты питсы, тэп тэм од Ас халтды тылдэш 23-митн округ кэшайт мирхот пурайн щи вэр тэты щира поступсы тывас. Муй паты щи вэр мосл? Вантэ, мүн шенк лэнхалув, лэлн округтевн вэлтэй мир йис вэлупсэв однан уша ат вэрсайт, щи однан ат хэншсайт. Щи мосты вэр инумэсн арсыр вошат эвэлт вэн учёныйт тэты питсайт. Щит эвэлт «Многовековая Югра» вэн научной киника, округ йис вэлупсы учебникайт тывдэйт. Тэм ванэн вэн кер тылдэшн округтевн «Земляки» нэмпли вэр тывас, кашан хуят вэрлэйт округ хэннехэйт однан хэншты. Щата округ

однамит космонавт хэ Сергея Рыжиков однан хэншы.

Владимир Меркушев
ястас:

— Тэнял тэп «Югра многовековая» вэр однан путэртты питсы. Мүн газетаевн 2016-мит од Ас потты тылдэшн «Краевед» нэмпли лопас ётты питас, щата айкелдэйт ёккэты ёх Югра мув йис вэлупсы однан хэншлэйт. Итэх путрат тэм киникая лунсайт. Вантэ, щата хэншман, муй щирн мёт сиры Лаврентьевской летопись хуша Югра мув однан хэншы па тэм пурайн археологт мув хирман катра пурмасайт вэйтлэйт. Тэм киникаев тэнял ётас. Центр искусства етшултум эви Олеся Кучер тэм киника паты хураман хурат хэншас.

Интам мүн газетаевн рэпитеты ёх елды округ йис вэлупсы однан путрат хэншлэйт. Щи тумпи ма тэмхэтл лупты лэнхалум, хуты ка-шан хуят «Новости Югры» газетаева Югра мув йис вэлупсы однан хэншты верлэйт. «Югра многовековая» киника Ольга Буксина, Валентина Патранова, Анжелика Давыдова па Юлия Буксина дэштсайт.

Анжелика Давыдова
лупас: «2009-мит од вүш эвэлт «Сургутская трибуна» газетайн ма

рэт мувев однан лопас дэштлум. Ма ванкүтлэй щата Сэргханд вош йис вэлупсы однан путрат хэншлум. «Югра многовековая» киника ма путэрлам хэншман вэлдэйт. Щиты айлтыева «Коренные сургутяне» киника тывас, щадта «Семейный альбом Сургута» па «История сургутского казачества» хурэн ванлтупсэнэн вэснэн. 2019-мит одн Сэргханд вош 425 од постайт паты арсыр мирхота ат, вэйтантупсэйт, няврэмт паты «Рэт мув дэрамтты лүнтулсы» дэштлэйт».

Мосл лупты, «Югра многовековая» 500 арат киника есэлдэй. Мёт сиры щитай округ киникайт лүнгэйтты хота па ашколайта китлэйт. Вантэ, тэм киника няврэмт паты, щирн альбом непек иты вэрсы, щата хураман хурат хэншман вэлдэйт.

Людмила ЛОНГОРТОВА

Тарту вошн айдат ёх ăктăшийлсăт

Ас нопăтты тылăщ 2-5-мит хăтлăтн па хон пе-лăк Эстония мûв Тарту вошн университет хуша XXXIV-мит IFUSCO немпи мûвтëл мир айдат финно-угрăт научной мирхот вëс.

IFUSCO — щит кашăн ол венлтăты ёхн айдат хуятăт пăты лăштăтты научной мирхот, щăта финно-угрăт вэлупсы, яснăт лерамтты хăн-нехуятăт ăктăшлăт. Мирхот пурайн яснăт, йис путрăт, моньшăт, литература, йис вэлупсы, культура па айке-лăт ăкăтты вëрăт ле-рамтты арсыр секцияйт рëпитсăт. Щи тумпи удмуртской, сăран, финской, ливской, веп-ской яснăтн кинайт альсыйт, щитăт рుш, эстонской па англий-ской яснăтн тулмащту-ман вëсăт. Щăлта мойн ёх Выру вошн па лив-ской мир вëрăт, ижор-ской ясăца венлтăсыйт па финно-угорской мирăт нях хурăт эвăлт путрăт одăнăн уша павăтсăт.

Научной мирхота па хон пелăк Венгрия, Эстония, Финляндия, Латвия, Австрия, Гер-мания, Россия па па мûвăт эвăлт айдат ёх юхтыйлсăт.

Россия мûв эвăлт А.И. Герцен немпи Российской государствен-ной университет Увăс мир институт эвăлт щи мирхота мин кăт эви янхсумн. Ма — Анна Спириякова, «Емăн хăн-ты хăншет» немпи пут-тар хăншум (научной кăщая философской на-укайт доктор, профес-сор хë И.Л. Набок вэл). Елизавета Першина «Хăнты ясăн диалектăт» пут-тар хăншас (научной кăщая филологической наукайт кандидат, до-цент не З.С. Рябчикова вэл). Мирхота юхтум ёха

Анна Спириякова па Елизавета Першина

мûн путăрлăв өмăш вëс хĕлдăнтты. Вантэ, щит-нăн рుш, английской па хăнты яснăтн хăнш-сумн. Мосл ястăты, ху-ты тăм научной мир-хотн увăс мирăт эвăлт тăп хăнтэнăн вëснăн.

Мирхот пурайн мойн ёх арсыр тăхета тĕт-лясыйт. Лыв Эстонской национальной музеин вëсăт, щăта уральской мирăт олăнăн хăншман вэл. Щăлта мойн ёх Выру

вош па Чудской мăлăн хуша янхсăт. Колькъя кăртăн уша вëрсăт, муй щирн старообрядцăт вэллăт. Ма ухшам пида вухаль як яксум, щăл-та Елизавета Першина пида «Куренька» як ванлтăсмăн.

Елды IFUSCO научной мирхот Австрия Вена хон вошн питл.

**Анна СПИРИЯКОВА
Хăнты ясăца тулмащтăс
Людмила ШУЛЬГИНА**

А.А. Дунин-Горкавич немпи научной мирхот

Вëн кëр тылăщи Ёмвошн Югорской государств-венной университет хуша А.А. Дунин-Горкавич немпи XIV-мит научной мирхот вëс. Тăм лўн-тупсы увăс мûв вëнтăт, йиңкăт олăнăн уша вëртн вулаң учёной хë А.А. Дунин-Горкавич сëма питум хăтл пăты кашăн ол лăштăтлă.

Тăм пүш научной мирхота Россия мûв эвăлт вëнтăт давăлтн ёх, учёныйт, Югра мûв йиңкăт-автăт давăлман тăйти хуятăт, мûв илпи питы вуй па газ вўты тăхет рëпатнекăт, хон Петра вош С.М. Киров немпи лесотехнической университет хуша айдат ёх пила рëпитеты хăн-нехуятăт, В.Н. Сукачев немпи Институт эвăлт профессорат па щă-та венлтăйлтн хуятăт, Югра мûв Югорской, Сăрханл па Нижневар-товской университетăт

евăлт ёх па венлтăйл-тн айдат эвет-пухăт ăктăшсăт.

Сырыя алăн саты на-учной лўнтупсыя юхтум ёх А.А. Дунин-Горкавич кев хураса ѣня лыптăт пунсăт.

Елды лерамтты вë-рăт олăнăн путăртты питсы. В.Н. Сукачев не-муп институт хуша био-логической наукайт док-тор Владимир Седых вëнтăт ёнумты вëр олă-нăн айкел тëс. Хон Петра вош эвăлт юхтум про-фессор ики айкел тëс, муй щирн па хон пелăкн

па Россия мûвевн вëнтăт давăлтн вëрăт тĕлдăйт. Ма яма хĕлдăнтсум па щăлта уша вëрсем, па хон пелăк мûвăтн мûн мûвев киньща вëнтăт давăлтн вëрăт ямшăка вантман тăйдăйт. Мûн хущева күш вëра ар немасыя тăхет пүншсăйт, дăлн мûв-авăт вëрăт вантман тăйтн, тăп щит эвăлт уш айтэм. Щит пăты мет олăн государственной щирн мосл яма вантты, муйсăр утăт түнматты, дăлн вëнтăт давăлтн вë-рăт мûн мûвевн ищты яма ат лăштăсыйт.

Кашăн ищимăш мир-хот пурайн мет яма мûв-авăт вëра венлтăйлтн айдат хуята А.А. Дунин-Горкавич немпи вух мойлупсы мойлăлн. Тăм олн щи мойлупсы

Нижневартовской го-сударственной университеин кимит курсăн магистр хëя венлтăйл-тн айдат хуят Владимир Исыпов ёша холумтăс. Лыв Нижневартовск вош пўнăлн Ас йиңк шăкăл-тн вëр олăнăн пут-тар хăншас па щи вëр олă-нăн мûчева путăртăс.

Елды научной ёх па вëнт вëрăт сämäна тăй-тн хуятăт нял секция щирн рëпитеты питсăт. Щи юпийн секция кăщайт ай тëсăт, муй щирн рëпата мăнăс, муйсăр өмăш научной непекăт хĕлдăнтсăт.

Щăлта мет ям пут-тар лăштăтум ёх ишакты н-пекăтн мойлăсыйт.

**Ирина
САМСОНОВА**

Рәт ясңаң сәмәлн тайсаңдэ

(елды путар)

Мәнүм газетайын ма филологической наукайт доктор, Россия луваттыйн заслуженной учёной, округев хуша почётной ими Евдокия Ромбандеева шәңәт сәма питум хәтл вүш эвәлт 90 од постәты вер одәңән хәншум. Интәм елды лүв одңеңдә айкел тәлум.

Вән вошн айлат вуҳаль нәсия вәнләттәштәш шенк әмәш вәс. Вәнләттәштәш ёх — нумсәңәт, непекәнәт, айлат ёх пела сәмәңәт. Ши пурайн тылдаш мәр стипендия вух 45 шойт вәс. Вән вошн арсыр ванлтупсәт, театртә, йис пурмасат ўккәттә хотат — Евдокия Ивановна кашан утые вантты ләнхас. Тәм вәра вухдал ён тәрумсайт, щит пәты нумсәң нәсие «Просвещение» нәмуп киникайт єсалты хота рәпитеттә мәнәс. Тәта лүв вухаль ясана пуртәт тулмаштәштә питәс. Елды па мәт одәңмит рүш па вухаль ясәңдән словарь ләштәтәс.

З-мит курсан Евдокия Ивановна мадьяр учёной Лакко Дьюрдь пида вәтаңа йис. Тәм ики Москва воша юхтәс, лән вухаль ясәң одәңән тәса уша вәртә. Щадта уша йис, Ленинград вошн и вухаль нәсие вәл, тәп лүв тәса рәт ясәң тайл. Учёной ики Ленинграда сонтумас — яң хәтл мәр Евдокия Ивановна лүв пидэла рәпитетәс. Әхәт учёной ики вухаль нәсие тывум киника мойләс. Щиты Евдокия Ромбандеева вухаль учёной хуята йиты питәс. Ипуша рүш па вухаль ясәңдән пида рәпитетәс, пуртәт тулмаштәс, лүнәттәштә арат хәншас, словарят па па нумсәң непекәт хәншуман вәс.

Институт юпийн вухаль нәсие рәт Хошлог

кәртәла кәрләтә вүтшиләс, тәп профессор ёхн ўн єсалды, щи мурт нумсәң па каркам эвия тәп наукайт академия хуша рәпитеттә мосл. 1964-мит одн Евдокия Ивановна диссертация непек хәншас па учёной нәм холумтас.

1968-мит одн Е.И. Ромбандеева Москва воша вәлтәштәштә мәнәс. Лүв щиралн, йилуп тәхия мәнлән ки, йилуп нумсәт юхатдат. Тәта вәлмадн лүв ям арат нумсәң непекәт, киникайт, словарят хәншас.

1990-мит одәтн Россия луваттыйн вәнләттәштәштә вәртә па щирн ләштәштә питсыйт. Югра мүв ай кәртәт јшколайт пәты ишипа даварттура юхтәс.

Вантә, 1930-1940-мит одәтн увас мирлүв рүш ясана вәнләттәштә питсыйт. Щадта 1950-мит одәтн нумса юхатсы, хуты шуши ёхлүв рүш ясана яма вәнләттәштә питсыйт — рәт ясәң вәнләттәштә ўн мосл. 1958-мит од вүш эвәлт рәт ясәңтән хәншум киникайт єсалты ўн питсыйт, хәс од мәнәс — вельщи щи вәра вүянтсайт.

1990-мит одн рәт ясңаң дәрамтты пәты Е.И. Ромбандеева рәт мүвәла кәрләс. Сырыя тәта хәнты па вухаль мирнән ясәңдән па культура вәрнән вәнләттәштә тәхия пүншсы, кәшшая Е. Ромбандеева йис. Щадта 1991-мит одн

«Хәтл» нәмуп Ас-угорской театр ёх
Е.И. Ромбандеева вәлупсы ванлтәлдәт

щи тәхи Ас-угорской института версы. Кәшшая иши Е.И. Ромбандеева пириты ләнхасы, тәп учёной ими лупас, хуты лүв — наука вәртә тәты хуята, кәшшая па хәннәх пириты мосл. Щирн Е.А. Нәмисова пирисы. 25 мултас од мәр Евдокия Ромбандеева Ас-угорской институт хуща рәпитетас.

Мосл ястәты, лүв сесма питум хәтләл постәты пәты па лүв одңедән нәмәлмәтә көшши интәм тәта рәпитеттә айлат ёх иши әмәш вәйтантупсы ләштәтәс.

Сырыя «Хәтл» нәмуп Ас-угорской театрән рәпитеттә шуши ненделүв па хәйлүв Евдокия Ивановна вәлупсәл одәңән ванлтупсы ләштәтәс. Щадта лыв ай пурайл вүш эвәлт учёной хуята ювмал вәнта вәр ванлтәтәс, муй щирн лүв йис пуртәт, арат ўккәтәс, хурат вүс па непекәт хәншас.

Мосл ястәты, научной вәртә тумпийн Евдокия Ивановна ванкүтләй айлат ёха нәтәсман вәс. Ин вәнты Ас-угорской вухаль ясәң дәрамтты тәхийн рәпитеттә айлат хуята Е.И. Ромбандеева одәңән ям ясңаң луплат.

Вантә, вудан вухаль мир учёной ими ар ёр пунас, дәлн вухаль ясәң елды ат вәс, дәлн айлат ёх рәт ясәң яма ат тайс.

Елды Ас-угорской киникайт шавиман тайты тәхи кәшша хәнты не Е.П. Степанова ўктәшүм мира айкел тәс, хуты 2014-мит од вүш эвәлт лыв хущеда наука па вәнләттәштә вәрт оса музей рәпитеттә питәс. И ванлтупсы Е.И. Ромбандеева хәншум киникайт, непекәт, словарят па па утәт эвәлт ләштәтәс. Щит пәты кашан хәннәх вәритәл тыв юхатты па учёной ими хәншум утәт яма вантты па дүнәттә.

Щи тумпийн мирхотн «Хәтл» нәмуп театр хуши рәпитеттә нәңнән Татьяна Огнёва па Любовь Фатеева вухаль ясәңдән стихат лүнәтсәнән.

Вәйтантупсыя юхтум мойң ёх иши ясәң вүйлясат. Лыв күтәлн Евдокия Нәмисова па Анастасия Сайнахова ям ясңаң Евдокия Ромбандеева шәңәт одәңән путартсәнән.

**Ирина
САМСОНОВА**
хәншас па хур вәрәс

Ай нопättты тылăш 9-мит хăтлăн Россия мÿвев мир Вулац Отечественной дальн нух питум хăтл постăсăт. Щи хăтл вўш эвăлт 73 од мăнăс. Ёмвошн щи емăңхăтлă 13 щурăс-кем хуят äktäшäc. Вошăн мир «Бессмертный полк» вëрн даля янхум па даль пурайн тарма рэпитум ёх хурăт түвман лылăн äня лыптăт кев хураса пунсăт.

Округ кëща не Н.В. Комарова äktäшум мир елпийн лупăс: «Ас нопättты тылăш 9-мит май – щит мир пăта вулац, нэмты хăтл. Щи емăңхăтл иса мир ияха пидăтл. Советской Союза вуракăт шенк напăтсăт. Вурты армия ёх мÿвев эвăлт вуракăт вошилтсăт». Лûв лупăс, хутыса Увăс мÿв ёх мÿвев давăлман даляссăт: «Мÿн мÿвев ёх так, ёрăн, пăлтаплы, мÿвев пелы сämäң хуятăта вëсăт. Хăншты хë П.А. Павленко Сибирь эвăлт лалясты хăра юхтум ёх олăңän хăншилдăс: «Лыв ар унтас тëсăт, мëт яма пушкан эвăлт есăлсăт, сора лухн хëхăлсăт, вуракăт яма кăншсăт». Округев кëща не лупăс, даль олнитум хăтлăн Ханты-Мансийской окружной военкомата 200 хăннехэ вохты непек хăншăс, лыв даля

Вулац емăңхăтл

мăнты па мÿн мÿвев эвăлт вуракăт вошилты вўратсăт. Олăңмит тылăшн – 2000 кем хуят шив юхтăс.

Щăлта Ёмвош кëща хë М.П. Ряшин мир елпийн ям яснăт лупăс: «Вулац даль пурайн нух питты вер ар од мăра нумсэвн хăщл. Мÿн ишти Россия мÿвев давăлман тайты

питлăв. Нявремăт щиты ёнмăлты питлăв, дæлн Россия мÿвев сämäлн яма ат тайсăт. Мÿнцева ияха ёша катдăсман елды вëлты мосл».

Городской Совет Ветеранов тăхи кëща не Л.Т. Шаповалова яснăт щирн, ветъян од юхлы Совет ветеранов тăхи версы: «Щи пурайн щив 300-кем хăннехэ хăншман вëс, ин тëп 12 хуят хăщäс. Мÿн мÿвевн кашăн семьяйн хăннехуятăт даля мÿн мÿвев вëнъльты янхсăт. Победа хăтл – щит иса мирев пăты вудан емăңхăтл».

Мосл лупты, тăм одн Ёмвошн одăн пûш «Юнармия» тăхия янхты айлат эвет па пухăт парад пурайн шешсăт. Щи тăхийн вëлты эви Людмила

Коваленко емăңхăтлăн ищи ясăн тëс: «Мÿн щи хăтлăн Россия мÿвев вëн емăңхăтл пăта ищи юрашлăв. Щит иса мир пăта вудан хăтл. Вулац даль нух питум вëр мÿн иса пурайн нэмты па ишти Россия мÿвев давăлман тайты питлăв».

Щи юпийн Ёмвошн парад вëс, полицияйн рэпитты ёх, кадетской классăтн вэнлтăйлăт нявремăт хурамăна шешсăт, лыв юpelн танк Т-34, «Катюша» па машинайт Мира вош хăлăт хăннехэ хăншман вëс, ин тëп 12 хуят хăщäс. Мÿн мÿвевн кашăн семьяйн хăннехуятăт даля мÿн мÿвев вëнъльты янхсăт. Победа хăтл – щит иса мирев пăты вудан емăңхăтл».

Надежда РАГИМОВА

Даля яңхум Ваньщават ёх

Кашаң ол Вудаң даля яңхум ёх па даль пурайн рэпитум хүят шимла йил. Шуши ай көртәти далясум хүят интәм, алда, иса ўнтәм, щи артән па рэпитум и-кät хүят тәп хашаң. Щи пурайн вәлты мир лаварт па шәк вәлупсыйн партыйлсыйт. Лыв муй ширин веритсәт, щиты щи вәсәт, рэпитсәт, нявшемәт енмәлсәт. Интәм нявшемәл, хилыдал лыв одңелн нәмәлмәлдәт па путәртдәт.

Ас нопатты тыләшн Вудаң Победа хәтл вүрәнән сыр-сыр вәйтантупсәт, ванлтупсәт, етнокоттәт вәрәнлыйт па 9-митн мир далясум ёх хүват шәшләт па ўньялыпташ кев хурасат кимла пундат. Победа хәтл елпийн «Торум Маа» пурмасыт шавиты тәхийн «Отыры Великой Победы – Ванзеват» ванлтупсы пүншы. Щи ванлтупсыйн Ваньщават кәрт эвәлт даля мәнүм ёх па даль пурайн рэпитум хүяттәт одңән путәр вәс. Щи ай хәнты

кәрт эвәлт Вудаң даля 73 хә тәсү, юхлы тәп 18 хүят юхтас.

Тәм ванлтупсы Ваньщават кәртән киникайт дүнәттүү хотн рэпитты не Нина Шабаршина вәртү нәтәс. Лүв ар ол далясум хүяттәт одңән путәрт, хүрт әктәс. Лын Маргарита Рябова пила кәрт хүват яңхсанын, мир эвәлт щи пурал вәрәт па хәннеке хүяттәт одңән инышссанын. Щи путәрт непека хәншсанын па ёхат ванлтупсы па далясум ёх нәмәт пила сохад ләштәсән. Лын шенк лаварт па мосты

вер версәнән. Щит пәтә лынана вән пәмашипа ясән луплүв.

Мәнүм ванлтупсыйн тәп 15 хүят одңән путәрт мәнәс, хүйтат даляссәт, па 18 хүят одңән, хүйтат даль пурайн рэпитсәт.

«Торум Маа» тәхи кәңә ләнкәр не Эрика Сургутская тәм ванлтупсы пүншумн лупас:

— Кашаң хоттөл ёх хүща вәл хәннеке, мәтә хүят вудаң дальн тарәнләс, муй па даль пурайн рэпитас па лыв одңелн тәм хәтләти нәмәлмәтү рәхд. Дауль – щит шенк пәлтап вәр! Щи одңән мүнэва иса нәмты мосл.

Дауль тывас па войхүл велпәсләтүү, хотвойт енмәлтү па вүлүттәйтү ёх щив щи нярәмәсийт. Итәх хүяттәт юхи юхтыйләт, итәх хүяттәт веккеши дауль хәрәттүн ухдал пунсайдал. Вәйтантупсыя нявшемәл, хилыдал юхтас. Светлана Гындышева ашдел Кирилл Иванович Гындышев одңән путәртас:

— Ма тәмхәтл тывас эвәм па хилыдал пила юхтасум, ләдн кәртән ёхлам пила Вудаң дауль тарәнлүм ашилүв па щатьщашилүв нәмәлмәтү. Ар хүят юхи ѹн юхтас, дауль хәрәттүн

ухдал пунсайдал. Тәп мүн дыв одңелн иса нәмты питлүв. Юхи юхтум хүяттәт одңән иса ям нүмәсн нәмәлмәлүв. Лыв күтән дәхсән па мир пәда сәмәнә вәсәт. Мүнэва күтәвн ишикты ияха нәтәсман вәлтү мосл.

Юрий Кондин акидал Михаил Никифорович Кондин па Илья Петрович Юмин одңән путәртас.

Маргарита Рябова ясән тәс, муй ширин дын Нина Васильевна Шабаршина пила далясум хүяттәт одңән путәрт әкәтсәт. Хутыса хоттәт хүват яңхас, па непека хәншас, кашаң далясум па дауль пурайн рэпитум хәннеке одңән. Далясум хүяттәт щи пәлтап вәрттәт одңән путәрттәт ѹн дауль.

Интәм далясум па щи пурайн рэпитум ёх эвәлт Ваньщават кәртән нәмхүят ѹн хашаң. Тәп дыв нәмләд мүн сәмлүв хүши веккеши хәшләт па нявшемәлүв, хилылүв, апраца рэпитум па лыл ѹн шалитум ёх одңән иса путәрттәт питлүв.

Надежда ВАХ

Каркама рәпитетты айлат эви

Наталья Ахмадуллина йис Ас хәнты Явров ёх рәт эвәлт. Хәрши эви Ас-угорской айлат тәхийн Нягань вош па Октябрьской район хүват кәщая вәл. Лўв «Югра лылңултаты» тәхийн каркама арсыр суртат нётл вәртү. Ёмвош округ айлат ёх эвәлт «Мы — Россияне» нәмуп ута лунман вәл. Щälta Наталья Нягань вош 9-мит ўшкайын нявшемят физкультура вәра вәнлтуман рәпилт.

Тәм каркам эвие Сүмәтвошн сәма питтәс па єнмәс. Ащел Ас хәнты ики Борис Семёнович Явров Түт дэвум кәртәң хә. Лўв вой-хўл велпәсләтү уян хуят. Наталья ая вәлмалн ванкүтдә щив яңхилдәс. Щащел Мария Константиновна Яврова эви опраш нәмд Нялимова Ямал Дорвош мүв эвәлт вәс. Тәм йис имиев хилнәчәла Ас мүв пүтәт, моньшат пүтәртүлдәс. Щälta хилылал пила иса хәнты ясәнән пүтәртман вәс. Щиты эвие ая вәлмалн щащелн рәт ясәна вәнлтәс. Наталья ўңкел Касум мүв эвәлт Тәрум лор вош не Мария Степановна Рандымова. Лўн рүтүшәтү пурайн эвие анкаңкел Варвара Таликова Рандымова (Пяк) хуша Касум воша яңхилдәс. Итәх пурайн ай эвие вән анкаңкел Анна Ивановна Рандымова (Молданова) хуша Тәрум лор воша тәтъясы. Лўв анкаңкел эвәлт пүн вәртү ими, ими хилы оләнән тарнәң йис моньшат хәлляс. Лўведа шенк әмәш вәс вән анкаңкел хәләнттү.

Наталья Ахмадуллина

Н. Ахмадуллина Эвелина эвөл пила

Щи тумпи Наталья ўшкайын вәнлтүлүм олән рәпата яхтән лухн хәхәтләтү па ай пушкан есәлтү сәмән вәс. Лўв Сүмәтвош районан па Югра мүвн арсыр кәсүпсәтн олән тәхия питылдәс. Щи пәта еллы вән нәпека физкультура вәра Санкт-Петербург вошн А.И. Герцен нәмуп институтн вәнлтүләс.

Әхәт щи вошн мет олән рәпата яхтән күншемәс. Ай нявшемят хәтл мәртәйтү хотн эвет, пухат физкультура вәра вәнлтуман рәпилтәс. Щälta 2011-мит одн Наталья юхи увас мүвдә йис. Нуви сәнхум вошн «Семицветик» нәмуп детской сад хуша рәпитетты питтәс. Лўв «Увас хурамат» нәмуп ариты па якты тәхия яңхты питтәс. Щäта тәс йис хәнты яката Надежда Костылевайн, Маргарита Рябовайн па Ирина Ибрагимовайн вәнлтәс. Тәм айлат эвие «Увас хурамат» нәмуп тәхи пила ариман па якман яңхум олдлән нәмәлдәсдә:

— Мүң хәнты мир арәт ариман, якәт якман Нуви сәнхум район хүват яңхсүв. Ай вошата юхтыйләмев мир мурта амәтләт. Щälta Югра мүв арсыр вошата яңхийлсүв. Арсыр мира хәнты якәт ванлтыйлсälүв. Сыр-сыр емәңхätләт пурайн арисүв па яксүв. Имултыйн Мордовия мүва Саранск воша вән емәңхätлә яңхсүв. Щäта аримев па якмев пәта ишакты нәпеки мәсүюв. Мира шенк әмәш хәнты якәт вантты па арәт хәләнттү вәс.

Әхәт 2013-мит одн каркам хәнты эвие Нүви сәнхум вошн увас мир культура вәрәт тәты тәхийн рәпитетты питтәс. Лўв тәта Россия мүв народной мастер нәм тайты не Ирина Фирсова па араУ, моньшәң ими Людмила Хомляк уша вәрсәлә. Елды 2014-мит одн Наталья Нягань воша вәлтү мәнәс. Щäта лўв мари ёх оса тәхи па катра пурмасәт ѫкәттү хотн рәпитетты ёх пила арсыр емәңхätләт ләшшәтл. Наталья Нягань вошн вәлтү финно-угорской мир кеше «Мисс акань-2017» нәмуп ай эвет күтн кәсүпсө вәрәнтәс. Щälta «История моего рода» нәмуп етнот нәтәс дәштәттү. Щи тумпи лўв шуши мир арсыр емәңхätләтн арийл па якәл. Хўл велпәсләтү ёх емәңхätл па вурна хәтл вәртү нәтәл.

Мин путрәмн сухnum кемн Наталья луппәс:

— Ма ўңкем па ащем вәлтән нәпәт яма па тарма рәпитетләнән. Щälta ма вән анкаңкем Анна Ивановна Рандымова па щащем Мария Константиновна Яврова вулан даъз пурайн атл-хәтл рәпитетсәң. Ма иса нәпәт дын вәрүм ям рәпата нәмтү питдәм.

Щи тумпи Н. Ахмадуллина ўңкел, лўв кәт нявшем єнмәлтәл. Эвелина эвөл ищи арсыр шуши мир емәңхätләтн хәнты якәт якәл. Йүкел пила рәт ясәң вәнлтәл. Эмилия эвиел хулна ай, тәп ола йис.

Ульяна ДАНИЛО

«Торум Мaa» хуша рэпитетты ёх нумасн, шуши мир ләмәтсүх — щит нюр хәннөхә паспорт иты вәл. Тәмхәтл Россия мүв луваттыйн «ДНК России» нәмуп йилуп вәр дәштәлә. Муй арат мирант мүвевн вәлдәт, щи арат «ДНК» оләңән уша вәртән рәхл. Щи күтн арсыр мирант лыв ләмәтсүхлә тәйләт. Щит пәты тәм вәр ишиты «ДНК» щирн альты рәхл.

«Шуши мир ими ләмәтсүх» нәмпи ванлтупсыйн Ас хәнтәт, Сәрханл мүв хәнтәт, Ивдельской мүвн вәлты вухалят па Увас вухалят имет ләмәтсүхәт вантты веритсүв.

Бәнләтәттә вәртәт тәты инсититут хуша рәпитетты хәнты нее, культурология наука вәртәт кандидат Наталья Величко Сәрханл мүв хәнтәт ләмәтсүхәт оләңән айкел тәс. Вантә, рәпата щирн лүв округев хүват яңхәл, рәт ясән па культура вәртәт тәса вәты ёх пида вәйтантыйл па арсыр вәнләтәт хәрәт па па әмаш вәйтантупсәт дәштәл. Наталья Ивановна яснәт щирн, хәтл ётты пеләк мүв хәнты имет ләмәтсүхәт имухты шиваләтты рәхл. Вантә, лыв ернаслад вутаң сәкән пәнтәт щирн хурамтман вәлдәт. Тром Ёхум хәнтәт хуша щи сәкән пәнтәт вүтатл хәс сантиметра ёнтәт. Щимәш ернаслад лүв Рынковат хоттел ёх эвәлт тәс. Ернаслад Григорий Рынков имел — Светлана ёнтәс.

Шуши мир ими ләмәтсүхәт ванлтәсыйт

Вән көр тыләш 27-мит хәтәлн «Торум Maа» иис пурмәсät әкәттә па шавиты тәхийн «Шуши мир ими ләмәтсүх» нәмпи ванлтупсы пүншсы. Тәм әмаш вәр нәмасыя дәштәтсү, вантә, кашән увас ими ләмәтсүх ванттыйн кәл, муйсәр кәрт муй юхан эвәлт тәм имие вәл.

Сәрханл район Юхан ас хонаң вәлты хәнтәт хуша ими ернаслад шенк ён хурамтсы. Вантә, йистедн щи ернаслад иметн улты ләмәтсүх тәйсыйт. Юлн лыв щашкан сәхн яңхәсат. Щит пәты ернаслад ешайе хурамтсыйт, пәнтәт иши ваша ёнтсыйт.

Увас сәрханл хәнтәт хуша хәттәттә па увас мүв хәнтәт ёнтәстү щирәт ияха хойләт. Сәкән пәнтәт тумпийн тәта щашкан пәнтәт ёнтлыйт.

Вах хәнтәт оләңән путәртти ки, иис пурайн тәта вәлты мир ернаслад сәкән ён хурамтсы, вантә, тәм мүвн яңхты-мәнты вәртәт давәртә ләштәтман вәсәт. Интәм йилуп вәлупсыйн вах хәнтәт ванкүтлә ернаслад сәкән хурамтләт. Мосл ястәты, Корлики кәртән итәх имет ернаслад шәнш пеләк хүвшәкә ёнтләт. Тәм ернаслад пела вантман имухты уша йил — щит Нижневартовской район Корлики кәртән вәлты хәнтәт.

Елды «Торум Maа» хуша рәпитетты вухаль ими **Светлана Астапович** ясән вүс. Лүв Ас вухалят ләмәтсүхәт оләңән айкел тәс. Грант нётупсы вух унтасн С.А. Астапович иис щирн Ас вухаль щашкан сәх ёнтәс. Йистедн Ас вухалят Ас хәнтәт пүңәлән вәсәт. Щит пәты тәп тәм вухалят щашкан сәх ёнтсәт. Эмаш, хуты вухаль щашкан сәх дытнанән иши пәнтәтн хурамтсыйт. Ернаслад тумпийн ёнтәстү не ютән вейт ванлтәс. Лүв яснәл щирн, тәм вейт емәнхәтла ләмтыйлсыйт, юлн па севән вейн яңхәсат.

Мосл ястәты, щашкан сәх па ютән вей тумпийн тәта ернаслад па ухшам вантты вәртесүв. Щи ләмәтсүхән Народной мастер России нәм тайты ими **Зоя Лозякова** ёнтәс.

Щайлта Зоя Никифоровна йасән вүс. Лүв увас хәнтәт ими ләмәтсүхәт оләңән путәртәс. «Тамхәтл шуши имет пела вантман шенк давәрт уша вәртес, мәтә мүв эвәлт тәм ими вәл. Иис пурайн имухты шиваләсүв, муйсәр кәрт эвәлт тәм ими юхтәс. 1974-мит одн ма округ луваттыйн дәштәтум ёнтәстү вәра вәнләтәт хәра яңхусум. Щатла мүң күтәвн путәртсүв, хурамтләт вантсүв па ванлтәсүв, муй щирн арсыр тәхетн вәлты шуши имет ернаслад ёнтләт. Ма щи пурайн ястасум, 20-30 ол мәнл, уша ён па вәрлүв, муйсәр шуши мир эвәлт тәм ими вәл. Щиты щи тывас. Ма Касум юханән єнумсум. Ернаслад мүң иис щирн ёнтсүв. Щатла 1930-мит одн ернаслад ил тәхедн кәпәлтәттә питсы. 1950-мит одн Касум хәнтәт Манстәр район Ай па Вән Аңклум вошнәна касәләт. Юхды рәт Касум мүва кәрләтум юпийн уша йис, ернаслад ил тәхи тумпийн мевәл морум вәртесүв. Щатла кәпәлтәттә пела вантман имухты уша павәттәт рәхл — тәм имие Помут, Вүт вош муй па Касум вош эвәлт. Вантә, кашән тәхийн хәнты ернаслад па сыра кәпәлләт. И тәхийн хүвшәк, кимит тәхийн — айшәк. Иис пурайн щашкан сәх мүң хәнтылүв иши ён тайсат, щи вәра мүң Ас хәнтәтн вәнләтәсүв. Мәт одән щашкан сәх ма 5-мит классан ёнтсум, кимит — 7-мит классан. Интәм нәмәслум, щи мурт ущхуль щашкан сәхнән ёнтсум. Айкәмн тәса ёнтәстү вәнләтәсум, вантә, шуши имидүв шенк вәрәнгәт, шүкәттәт вәр сәмәнца тәйләт».

Ирина
САМСОНОВА

Матрёна Рещикова 80 од постास

Ас нопайты тылдыш 25-мит хэйтэйн 80-мит ода йис леккар не Матрёна Никитична Рещикова (Савина). Лёв Комудваны вухаль кэрт эвэлт, щит Микояновской (интум Октябрьской) районэн Остяко-Вогульской округэн вэс. Вэлупсыйл одёнэн Матрёна Никитична «Хэнты ясцэн» непека ай павтас.

— Ашем Никита Константинович Савин сурма питэс, хэн мэнема хэт од вэс. Мария Герасимовна ёнкем вэлмал нэпэйт колхосэн рэпитэс, 71 одн ёнтэма йис. Мэнема яң од вэс, хэн Проточной кэрт ёшколайн вэндтыйлты питсум. Щи вэнты ёнкемин интернаты вэлтэй ён есэлсүюм. Ёшкола хэт класс вэнты вэс па ёхай Шэншвоша китсыюв, хута да-пэйт класс етшуптасум. 1955-мит одн Ёмвоши медицинской хотн вэндтыйлты питсум. 1958-мит одн окрзздравотдел кэшайтн ма Октябрьской района Шамаш кэрта рэпитты китсыюм. Щата Александр Петрович Рещиков хэя мэнсум па Вовочка пухем сёма питэс. Хэлум од щата рэпитсум. ѕхайт икем комсомольской непек вўрачэн Сүмтэвоща түтэн хоп ух хэя рэпитты китсы. Щи воши районной пэльнициайн рэпитсум. Щата Пётр пухем сёма питэс. Ипүш Ным Няръёх эвэлт вэнтупэм юхтай па шиваадас, хутысаты вэллүв. Щи йисн шимл вух ёша павтыйлсув, ма 52 шойт, икем 78 шойт. Щит пэты итэх пурайн юлн нянь ёнтэй вэс. Вэнтпемэн Ным Няръёха касалтты партсыймэн. Щив мэнсув, щата ёсум йинк, нюхи, картэпка па моркопка. Вэнтпем мүнчева хот дэгээ. Икем түтэн хопн кэшай рэпитэс па нэдам няврэмдам пила юлн атэлт хэшнийлсум. Ипүш ёнкем юхтай па мүнчев Шамаша тэслэ. Щи юити икем хулт вэшэс. Щи эвэлт, Шэншвош питэрн түтэн хопл енка потсы. Щалсаты ёхай Шамаша тухлай хопн тэсэй.

Кэртэн пэльнициайн рэпата Кэйтэн вэс па ай няврэмтэй давалтты хотн рэпитты питсум. Эветн па пухайтн сэмэнца тайсыюм. Иилуп од емэнхаталн лыв пиала якты-ариты хэр версув, кэртэн мир хулыева щит вантты юхтыйлсайт. Щи юийн мэнем елды щата рэпитты пойксайт. Ма тэп пэльнициайн рэпитты дэнхасум. Кэшайт кэртэва телеграмма китсайт, лэдн Вүт

Матрёна Рещикова, Няганьвош

Няръёха няврэмтэй давалтты хот кэшай рэпитты ат мэнсум. Ма ён кашацсум. Щи юийн Кеваваёта фельдшер нэца вэлтэй китсыюм. 1968-мит од вэнты хэлум од рэпитсум, 1964-мит одн щата Лариса эвэм сёма питэс.

Щалта икем Ёмвоши рэпитты китсы па мүн щив касалсув. Ма щата окружной пэльнициайн, физкультурной хотн па турэх мэш лекшитты хотн рэпитсум. Мүн саттэва хот омэссув. ѕхайт Володя пухем Советской воши каслай, хэн эвэлт сёма питэс, икем пила ищи щив мэнсамн. Лёв ён лэнхас щата вэлтэй па ўалсаты Шамаша касалсамн. Хэлум од щата вэсмэн, фельдшера па акушерка рэпитсум. ѕхайт Ёмвоши тубдиспансер кэща пила карткл хуват путэртсум, лёв мэнем щив вохсэллэ. 1983-мит од сүсн Ёмвоши мэнсум, щата хот дэгээ па рүтшэйтэй мэнты вэнты турэх мэш лекшитты хотн рэпитсум.

1995-мит одн Нягань воши касалсум. Хэс од Ёмвоши вэсум, хот тайсум, эвэм ищи лёв саттэл хот тайс. Щитэлдамн ед тынысамн па тэта кэйт хот дэгэсамн. Тэм воши ям хутайт вэлдэйт, тыв юхтэмэн иса мирн нэйтэй. Интум Нягань рэт воши иты тайдэм. Вошэн мир сэмэнца тайдэлдам па мэнема тэта вэлтэй ям.

Иол Няганян вэсум па рэпата мэнты нумас павтасум. Пэльнициая мэнсум, айдат тохтүрн иньшэйтэй питсюм: «Муйсэр учёной чума мэш одёнэн уша павтас? Мэшэн айвой муй нэм тайд?». Муй мосаас, иса лупсум. Щи юийн хот юита мэшэн хэ бохас. Ма лёвэл иньшэссум, муйл кашаца вэл. Щи юийн кашац хэннэхэ непекэт хэншсум па лёв эвэлтала бакпосева мосты ут вэсум. ѕхайт па мэшэн хутайт тохтүр пида нух вантсамн.

Вантдэм, хот юити щепэн сухн иса направления непек ёнтэм. Ма щитэй хэншэлдам па щив тэвэлсэлдам. Ен ишни сух пэстыя юхи вэсум. Карты хушап, хута холера лекшитты йинк вэс, нух систамтсем. Щи юийн систам ел сухайт, посайт па милдэйт щив тэсум. Хот хэри нух дюхитсум. Юлн ишни сух, тохтүр па ма халатем нух пэссум. Алдна рэпата яйсум, щитэй нух ехэйтэлдам. Тохтүр юхтай, хэн систам хот па пурмас шивалдас, лупас: «Тэмиты рэпитты мосл».

Итэх пурайн нэмэлдмийлдлум, хутысаты Тюмень воши не вэлдас па пэнкэйт лекшитты Ѣнк лэтты яхсум. Щи пурайн кэртэн рэпитсум. Октябрьской районной пэльница вух сухуптасум па щи пурмасайт юхи тэслдам. Вудан тохтүр лупас: «Нэн дэнхалдэн, дэлн ям пэльнициайт хурасуп пурмас ат тайсув».

Кэйт од Няганян поликлиника хуши рэпитсум. Хэн рүтшэйтэй мэнсум, «Серебрянка» нэмуп тэхия яххты питсум, хута пирээш ёх арилдайт. Щалта «Катарсис» нэмуп нух түнматты хота яххлум. Шуши мир культура хота иши яххийлдлум, хэн емэнхэтлэйт вэлдэгэйт. Хэнты Шуши мир отдель Координационной тэхия пирисьюм, мирхотайт щив яхсум па емэнхэтлэйт дэштэйтэй нэйтсум. Воши хуши ар няврэмэн семьяита хота яиты нэйтсум. Профсоюз хуши рэпитсум, кэртэн депутаты вэсум. Нягань хуши пирээстэй хэйтл елпийн вошэн ёх щив яххты хүщсум. Вэлдэм нэпэйт иса рэпитсум па арсыр мира нэйтсум. Тэмиты щи вэллум. Хэлум няврэм ёнмэлсум, интум хилдэйт па ай хилдэйт тайлум.

Реноальда ОЛЬЗИНА

Вухаль учёной ими 100 ода йис

Вэн кер тылдыш 7-мит хатын Матрёна Панкратьевна Баландина (Вахрушева) 100 ода йис. Щи ими мет одан вухаль учёной вэл, лувайлат ёх вэндтаты па вухаль киникайт хэншум хуят.

Лув Харым павылн (Карым) Кондинской волость Тобольской губерния хуши сёма питас, ёнкел-ашел Панкрат Михайлович Вахрушев па Екатерина Семёновна Алагурова. Матра Андрей апщел пида Нахрачи (интум Кондинской) воши ёшкола етшупту-мал юпийн 1933-мит одн Остяко-Богульска мянэс. 1939-мит одн щата педтехникум етшуптас па мет сырьи Евра кэртэн ай пушхат давадты хотн ух ненца рэпитас. Щи юпийн Ленинградской государственной университета вэндтыйлты китсы. 1952-мит одн лув кандидатской непек хэншас па учёной ненца йис. 46-кем од Матрёна Баландина А.И. Герцен немуп институтн рэпитас, щи мэр хэскем киника хэншас па ёслас, щи тумпи рэт яснёла рүш киникайт тулмащас па вухаль яснён стихят па пуртарт хэншас. А.И. Герцен немуп хотн лув Алексей Николаевич Баландин икел пида вэйтантас. Щи хэ — лингвист, вухаль па хэнты яснён лёрамтты хэ. Лын хэлум пух тайснён. Ар од ияха вухаль яснуп кини-

кайт есалснён. Матрёна Панкратьевна 2000-мит одн ёнтэма йис.

«Торум Маа» музей рэпатнекайт вухаль учёной сёма питум хатд постатья Ёмвош Технолого-педагогической колледжан мирхот ве-рэнтсёт. Щи хот сырьи Остяко-Богульской техникум (ёхат Ёмвош национальной педагогической училища) ширн алышасы. Щи тэхи Матра Вахрушева 1938-мит одн етшуптас, 1943-1946-мит одатн ёнта айлат ёх вухаль яснёна вэндтас. Ёмвош киникайт мийляты хот рэпатнекайт щи мирхота «На берегах Малой Юконды» немуп ванлтупсы лэштасёт. Ёнта М.П. Баландина хэншум киникайт вэсёт. Мирхоти щи ими рэтт Урай па Ёмвош эвэлт вэсёт. Санкт-Петербург эвэлт Виктория Орлова (Баландина) хилненцэл Алиса па Инна эвенцэл пила юхтыллас. Щи тумпи мирхотн колледж хуши вэндтыйлты эвет па пухат вэсёт, А.И. Герцен немуп институт етшуптум ёх па па хуяят омассёт. М.П. Баландина вэлупсы одан Наталья Чайникова (Вахрушева)

ортненцэл, Виктория Орлова хилненцэл, Еремей Айпин, Раиса Бардина, Альбина Станиславец па Альбина Мехнина ай паватсёт.

Мосл лупты, щи мирхот елдийн А.И. Герцен немуп институтн «Уральские языки: современные подходы описания и изучения» немуп мирхот мянэс, щив М.П. Баландина рэтт ищи вохантсийт. Матрёна Вахрушева «За оборону Ленинграда» па «За доблестный труд в дни Великой Отечественной войны 1941-1945 гг.» немуп мевлд поснён тайс, ёнта «Почётный гражданин Ленинграда» немуп немн альшасы. Вантэ, Вудан Отечественной даль пурайн лув Ленинград хуши окопайт хирас па бомбайт лэп хэритас. Щи вер вўранён Шуши мир институтн рэпиты ёх Наталья Чайникова блокадной нянь пүл мэсэт, щи ут лув «Торум Маа» музея мэслэ. Имайл вэлупсы одан лув тэмиты лупас:

— Октябринан ёнкем — щит Матрёна Панкратьевна апши. Лув пэмашипа лупас мирхотын ёха, хуйтат упел сёма питум хатын тата ёктайшасёт. Катра йис ширн имаю ай кер тылдыш 24-мит хатын сёма питас, ийлуп ширн

Алиса, Инна, Виктория Орлова, Наталья Чайникова, Еремей Айпин, Ёмвош, 2018-мит од

вэн кер тылдыш 7-мит хатын Благовещения емэнхатын па шуши мир Вурна хатын.

А.И. Герцен немуп пе дун и ве р с и т е н «Уральские языки: современные подходы описания и изучения» немуп ёнта пёсан вэс, ёнта М.П. Баландина одан «Река её жизни» немуп путар Аркадий Гашилов путартас. Мёнчева Валентина Иванова путар «Научное значение мансийско-русского словаря А.Н. Баландина и М.П. Вахрушевой о диалектологии современного мансийского языка» мет сёма рахас.

Тэта вэлты вандтупсын А.Н. Баландин па М.П. Вахрушева хэншум «Мансийско-русский словарь» вэл, щи ут 1958-мит одн есалы. Ма нэмэслум, интум вэнты щи непек ар хуяят лүнэтэд. Щи утн Лэв юхан вухаль яснёт тухалди Конда мир яснёт хэншман вэлдёт.

Сыры Увас мирят па вухаят непеклы вэсёт, щит паты арсыр вэр нумасн тайсёт па вера яма моньшт моньшт. Щимаш хуята Матрёна Панкратьевна Вахрушева ищи вэс. Вухаят күтн лув мет одан айлат ёх вэндтаты киникайт хэншты питас. Мет одан учёной ненца йис па мет сырьи рэт яснён стихят хэншты питас. Матрёна Панкратьевна хэнштэл: «Ма киникайдам посн рэт яснём Ёмвош педагогической училишайт айлат ёх вэндтадёт, партийной па советской рэпатнекайт щит уша паватдёт. Щи непеклам Венгрияйн, Финляндияйн па ГДР хуши мирн вэлыйт. Щитдам одан угрофинской яснёт вэты

Арсыр мұвайтн яңхсат

Н.Ратимова. Верум жүргізгіш

ёх ям ясқаңт хәншсат. Педагогической училищайн хәнты вәнлтум ёхдам интум институтн вәнлтыйлдат, вухаль ясән фонетика, морфология, синтаксис, лексикология одаңан ма эвәлтема уша вәрләт.

Еремей Айпин М.П. Баландина хуши күш ён вәнлтыйлдас, лұв пидала вәйтантылдас. Ипүш щи вәр А.И. Герцен нәмуп хотн вәс:

— Вәйт дор тылдашын Пантелеем Еврин 105 ода йил, лұв мет одаңан вухаль ясәнан путар хәншас па 1940-мит одн щит еслас, Матрёна Панкратьевна одаң путарл 1941-мит одн еслас. Лын китумтак вухаль литература верум хәннекә лүктәсләнән. Ма М. Баландина хәншум «На берегах Малой Юконды» нәмуп путар лүнәтмәм юпийн иши путрат хәншты питсум. Щит пәты щи вәрн лүвел учителя тайдем. Щит ям путар. Ма нәмәслүм, 40-50-мит одәтн етум вухаль па хәнты нәспекәт вәтща ақатты мосл па йилда еслаты. Щиттәт нявшемәт па айлат ёха мосты нәспека йилдат.

Виктория Орлова (Баландина) Алиса па Инна эвенәл пила одаң пүш аңқанкел мұва юхатсат. Лұведа ям вәс, хән уша вәрас, неш, аңқанкел тәтта мирн нәмлә:

— Аңқанкем нәлдам Югра мұвд одаңан ардалн арийс, стихатын па «На берегах Малой Юконды» нәмуп путарн хәншас. Ма ай пурал вүш эвәлт лұв пидала вәсум, лұв мәнәма аңки па аңқанки юкана вәс. Аңқанкем шенк хурамаңа арийс, ай вүш эвәлт вухаль ардал па моньщада сәмәңа тайсайдам, күш щи ясән ён вәдем. Мет сәмәңа «Вәнтыты хә» ар вәс.

Рәпитетты түмпи лұв сотсыр вәр вәрас. 10-кем километра ки хәхәлты мосақ, имухты хәхәлдәс.

Хуят юкана ки рәпитетты мосақ, рәпитет. Шенк хәрши па апрайн ими вәс. Хәннекәйт пәлы сәмәң вәс па мүн хотэва нәлдам айлат ёх юхтылдат. Юван Шесталов вәлдяс, лұв аңқанкем па щатьщащем пила рәпитет. Кола Бельды мүн хущева юхтылдат. Аңқанкем рәт мүвд такды шенк мәрәмәс, аңтәма йитад елпийн иса рәт ясәнән путартас. Нын лүвел нәмләтн, пәмашипа щи вәр пәты.

Щатьщащем одаңан иши лупты дәңхалум. Ма ашем — ай пух, Александр — вән пух, щит йивпухдам аши. Ай пурайн хот йит овн долылдуб па вантлұв, хутысаты аңқанкев па щатьщащев рәпитет. Щатьщащев луппл: «Хидылам, ким етәтн». Ким щи етсүв. Хән мүнцев вантты дәңхас, луппас: «Хидынет, путартты тыв ләнатн».

Раиса Бардинна А.И. Герцен нәмуп ЛГПИ етшуптас па М.П. Баландина яма вәлдә:

— Ма худграф хуши вәнлтыйлдасум. Вухаль ясәң вәнлтаты нәмасия яхтас ён мосақ. Ма ишипа яңхасум. Вантә, Матрёна Панкратьевна шенк сәмәңа тайсем. 1990-мит одн лұв мәнәма вухаль ясәнуп словарь мойлдас, щит интум вәнты мостаңа тайдем.

Альбина Станиславец хән вәнлтыйлдас, щи пурайн айлат ёх вухаль ясәңа Д. Герасимова вәнлтас:

— 1985-мит одн Матрёна Панкратьевна эвет па пухат сәрханл хән-тэт путар сува вәнлтас. Мүнцева лұв ай павтас, хутысаты нявшемәт хәнты па вухаль ясәңәнән вәнлтаты. Лұв ар хуят вәнлтас, интум лыв округ хұваттыйн арсыр вошатын, кәртәтн рәпитет. Вән пәмашипа лүвелда.

Реональда Ользина

Ас нопатты тылдаш 10-митн «Югра» нәмпи айкелат ёкәтты хотн вәйтантупсы вәс. Щив «Победа» нәмпи катра машинайтн яңхум ёх юхтылдат, щит Н. Заболотнев, А. Прохоренко па А. Сафонова. Мосл лупты, лыв вән кер тылдаш 17-митн Нижневартовск вош эвәлт «Победа» машинайтн мәнсат, Ас нопатты тылдаш 9-митн Емваша көрләсат па Вудаң Победа емәнхатд постасат.

Николай Заболотнев лупас, хуты дапәтмит пүш нял «Победа» машинайтн яңхсат. Елды лупас:

— Ияха лүнәтты ки, хәс хуят яңхас. 23 хәттл мәр яң щурас километра Югра мүв, Уральской Федеральной округ мүв па СНГ мұвайт, щит Казахстан, Қыргызстан па Узбекистан хұват яңхсүв. 50 кәртән па вошин Вудаң Отечественной дальын далясум па щи пурайн тарма рәпитетум ёх пила вәйтантыйлдасүв, путартсүв. Щи одаңан кина вәрлұв, ешавәд етд.

Андрей Прохоренко айкел тәс: «Ям арат ол юхды мүн тәп Россия мүв герой-вошат хұват яңхсүв, ин па хон пеләк мұвайт хұват мәнсүв. Машинайт катрайт, щирн ванкүтлү шукатыйлдат, тәп ям, хуты мүн мосты щүңкәт пәнән вүсүв, щирн имухты нух вәрсәлдүв. Елды Екатеринбург па Мурманск вошнән эвәлт ёх мүн хущева пилташсат».

Алёна Сафонова иши лупас, муй щирн яңхсат: «Мет хұб ёш ён рүтүшү-

ман — щит 36 щос — Байканур вүш эвәлт Челябинск вош вәнты йисүв. Сора мәнсүв, вантә, мүн шенк давалдыюв».

Ма иньшассум, муй щирн СНГ мұвайт Вудаң Отечественной дальын далясум па щи даварт пурайн тарма рәпитетум ёх вәлдәт? Юхды Н. Заболотнев лупас: «Мүн Самарканд, Ташкент па па вошатын вәлтүн ветераныт пила вәйтантыйлдасүв. Далясум ёх яма вәлдәт, ям вухан нәтүпсәтн мәлдайт. Лыв хущеда моиң ванкүтлү айлат ёх юхтылдат, мұлтты вәртән нәтдәт. Щи мұвайт вән кәшайт далясум ёх яма хәлдәнтәт, лыв лупләт: «Россия — щит вән па ёран мүв, мүнцева лыв пиләда дәхсана вәлтүн мосл».

Юхи хәшум артән мойң ёх лупсат, хуты ин щи лыв машинайт ямсыева ләштәт, иилдептәт па лыпәт хойты тылдашын Югра мүв хұват мәнләт. 2020-мит одн «Победа — одна на всех» машинайт яхтас вәр ләштәлди.

Людмила Лонгортова

Шуши ёх тәм йис щүңкәт

8-мит «Хәнты ясәң» нәпекән хәншсум, хутысаты «ЛУКОЙЛ-Западная Сибирь» рәпатнекәт шуши мира нётләт. Тәм хәтл щи тәхийн рәпитетты хә Константин Беляев щи вәр одәңән елды ай павәтл.

— Нәң вўт кәртәта яңхлән. Муй щирн щат хәнтәт вәлдәт?

— Илатн шуши ёх вәлупсы оләңән нәпек хәншсум: «Шуши хәннехә мүв илпи таш ходумты тәхийн түтән әхдалн омәсл, ёшн путәртты щүңк па ноутбук тайл. Интум лыв арсыр тәм йис пурмасат тәйләт». Сәрханл па Нижневартовской районцән хуши иса соевой хушап хўват путәртты щир вәл. Итәх тәхетн тәп путәртты ён тывәл. Нүм юхан хуши хәннехәйт, дәлн телефон хўват путәртты, юха нух хәңхийләт. Ма щирәмн, хуйтат ям хушап тәйләт, щитлал мухәдая иса яма сашләт. Итәх ёх түтән әхәлләда антenna вәрләт, дәлн щит унтасн путәртты щүңк яма ат рәпитетас.

Ипүш Ульт-Ягун хуши вәсум. Щив 40-50-кәм шуши ёх юхтыйлсат. Щи мир эвәлт тәп и хуят «Буран» әхәлн юхтәс, юхи хәщум ёх худыева па хон пеләк әхләтн па мүң мүвев ям машинаятн вәсәт. Щиттәт күтн мәт «атум» әхәл — щит УАЗ Патриот вәс. Мүң мүвевин немхуят юрн хотн ён вәл, худыева тәл, сүс па тови кәртәт хуши павәрт хотәтн вәлдәт. Вўтн вәлты ёх худыева каш вантты хушаптәт тәйләт. ЛЭП пүнәлн вәлты мира нуви түт мәт келәт талсыйт. Хуйтат щи ут эвәлт хўвин вәлдәт, түт нух вүщитты щүңкәт тәйләт. Вәнт кәртәтн вәлты мир эвәлт 70-

80-кәм процент ёх Когалым, Лангепас, Покачи, Русскинская па Тәрум юхан хуши хотәтн мәсыйт. Щит пәты ён рәхл лупты, хути вәнтән ёх атма вәлдәт. Хуйтат яма вәлты ләңхаләт, щиттәт каркама рәпитләт; хуйтат ён ләңхаләт — янышләт па немәлт ён тәйләт.

— Хәнтәт күтн янышты хуят ар?

— Аңтә. 1990-мит оләтн ар хуят янышты вүләсәт.

— Нәң лупсән, шуши ёх рүтүштәт па нух түнматты тәхета яңхийләт. Щит вўт кәртәтн муй вән кәртәтн вәлты ёх?

— Арсыр тәхи хуята. Итәт Сочи па Ана-пая яңхләт, щәлта Тюменской область санаторияита. Хән мосты нәпекәт мүңева мәләт, щи пурайн лывела пәңкәт лекщитты вух мәлүв. Щит вәртәя лыв Когалым, Лангепас па Покачи вошата яңхләт.

— Муй арат айлат хәнты ЛУКОЙЛ вух унтарсан вәнлтыйләт?

— Од мәр 5-7 хуят институттан вәнлтыйләт, колледжәтн — 30 хуят.

— Ма вәләм, шуши ёх ЛУКОЙЛа рәпитеты вўлыйт. Муйсәр рәпата?

— Нәпеклә ёх ён вўлүв. Шуши хуята мет сыры вәнлтыйләт мосл, дәлн мүң хущева рәпитеты. Щәлта рәпата вүты елпийн кашән хуят рәпата щирт оләңән иңшәслүв. Хуйтат ушәна щи одәнән лупдәт, щиттәт питы вүй

Күтүпн К. Беляев, Когалым, 2016-мит ол

вүты оператора муй хотәт хошмәлты тәхия вўлдүв.

— Муй арат шуши ёх рәпител?

— Мүв илпи вүй вүты хуята нивл-янкәм хуят рәпител. Хотәт хошмәлты тәхетн яңкем эви вәл. Тадаңтедн 25-30-кәм шуши хәннехә рәпител.

— Алпа, лыв вән кәртәтн вәлдәт?

— Арсыр тәхетн. И хуят Ульт-Ягун питәрн вўт кәртән вәл. Лўв вахтовой щирн оператора рәпител. Хән рәпата пурайл етшәл, юхи вәнта щи мәнд.

— 1990-мит оләтн хәнтәт хуши нүм мүв ләңхәтэвәлты ёх юхтыйләт. Щи юпийн итәх хуятт вўна янышты вүләсәт?

— Ма нәмәслүм, шуши ёха рәт мирел ләңхәта эвәлты мосл. Ма православной хәннехә, мәнәмә Тәрум хота яңхты мосл, шуши ёха Тәрум ация пойкщаты мосл. Вантә, секта ёх түв йисәт, дәлн хәнтәт вүхлал па пурмаслал лывела ат мәсәт.

— Щи нүм мүв ёх хуятт ед вошитлыйт? Мօсән, кәща хотәт рәпатекәтн муй полицияйн?

— Ён вәләм. Ипүш «Коренные народы.

Нефть. Закон» нәмуп мирихотн вәсум, щата «Спасение Югры» хуши рәпитеты ёх лупсәт, хути сектайт атум вәрәт хәнтәта тәлдәт. Ма щирәмн, «Спасение Югры» па шуши мир Ассамблея рәпатнекәта щи нүм мүв ёх ед вошитты мосл. Мүңцева щит верты ён рәхл.

— Нын и тәхийн питы вүй холумтләтн, ёхат пасыр рәт мүвәтт щит верты питләтн. Щи вәр пәты шуши ёх ванкутлы па мүва касалдәт?

— Рәт мүвәт эвәлт мүң ит-нивләкәм процент мүвн рәпителүв. Щит пәты шуши ёх мосты арат мүв тәйләт, хута лыв йис щир вәлдәт. Мүв пуритум тәхетн лывела ищи вәлты рәхл. Ма щирәмн, питы вүй холумты тәхетн шуши ёха ищи щир вәл вәлты. Тәм пүлян Правдинской месторожденияин питы вүй нух талты вүләсә па интум щата дүнән вўләт вәлдәт.

— Итәх пурайн, алпа, шуши ёх пуләш вәрдәт, хән нүм мүв хуятт лывела турас вәрдәт?

— Вўт кәртәт питәра хўл ведты ёх юхтыйләт. Мосл лупты, па рәпата тәхет киньши мүң щимәш ёх рәт мүвәтта иса ён есәлдүв. Хән шуши

тайлдат

ёх щимаш хүяттэй олёнэн мүнчэвэ луплэйт, щи пурайн щи вэр түнматлув.

— ЛУКОЙЛ-Западная Сибирь рэпитеты тайхети мүвэйт па юханэт систама?

— ЛУКОЙЛ па ЛУКОЙЛ-Западная Сибирь рэпатнекэт мүвэйт-автэт систама тайхты щирн рэпитлэйт. Росприроднадзор ёх луплэйт, мүн щи вэрн олён тайхийн вэллүв.

— Ишипа вэл-вэл ЛУКОЙЛ ёх питы вуй ким шошумдат.

— Хэн щиты питыйл, имухты мүв нух систамлув па катра түрпайт юкана иилуп утэт таллув. Мүвэйт па юханэт систама тайхты вэрн мүн мет систама рэпитлув.

— Хатлд етты пелэк мүвн каашац 10-15 метрайн ёштэйт вэрсийт. Муй паты щи арат ёш вэл? Муя мослдат?

— Ёштэйт мослдат, дэлн и тайх эвэлт па тайхия мэнти. Нартама ёштэйт ён вэрантлыйт. Хоттэй па па утэт омасты елдийн мүн шуши ёх па кэртэн мир иньшэслув, хуты щитэйт вэрты рагхл. Щи юнийн щи олёнэн кэштэйт иньшэслув. Хэн мүвн мэлжюв, тэп щи пурайн щата рэпитеты пиньшлэв.

— 2007-мит ол вүш эвэлт Когалымн Вүлден мир емэнхатлд верантлы. Щит тухэлли «Стой-бишные мотивы» нэмуп хар вэлдляд. Щи олёнэн ай павта.

— Щи ут ЛУКОЙЛ-Западная Сибирь рэпатнекэт лэштэйтлэйт. Вош хүльгийн юрн хоттэй омаслдат, щата шуши ёх пурмас вэрлэйт па щитэйт мира ванлтэйт па ед тыныдат. Щалта лыв ханты летут кавартлэйт па щитэн мойн мир дапттэлдат. Вош ёх щи хар сэмэнца тайлдат.

Реональда ОЛЬЗИНА

Вудац Победа емэнхатлд елдийн мин «Ханты ясэн» па «Луима сэрипос» газетайцэнэн рэпитеты щит Людмила Теткина па Людмила Спирикова, Емвощ технолого-педагогической колледжэн вэнлтэйлдты ёх пила вэйтантыйлсумн. Щата айкел тэсмэн, муйсэр киникайт Вудац Победа емэнхатлд паты дэштэйтсийт.

Вэйтантупсыя юхтум ёх

Л. Теткина вэрүүл хүр

Вудац даль хатлдат олёнэн путартсан

«Ханты ясэн» газетайн рэпитеты нэ Людмила Спирикова «Солдаты Обского Севера» нэмпийн киника олёнэн ай тэс. Щит 2015-мит олн Вудац Победа 70 од постэты паты лэштэйт. Людмила лупэс, хуты тэм пурайн итэх хүяттэй пасыра иис вэлупсы олёнэн путартлэйт. Щирн мөт вудац — щит айдат ёха вешката путартты, муй щирн советской мир пила ияха катлэсман хантэйт, вухалт даляссэт, рэт мүвэвэв эвэлт вуракт вошитсэт.

Вудац Отечественной даль пурайн округев эвэлт 18 щураскем хуты далясты мэнэс, щи ёх эвэлт 430 мултас шуши хүяттэй, щит 270 мултас ханты па 160 мултас вухаль.

Киникая 73 путэр дундаж, щит «Ленин пайт хуват» — «Ханты ясэн» газетайн рэпитетум па тэм пурайн рэпитеты хүяттэй, кэртэйт эвэлт айкедэт китти ёх ханшум путрат. Ям арат ол юхлы няярэмт паты «Салют Победы» касупсы лэштэйтсүв. Щив китум путрат тэм киникайт ищи ханшман вэлдат.

Людмила ай тэс, хуты киникайт лув щашел апшенэт олёнэн ханшман вэл. Никита Степанович Тарасов Сталинградской битва пурайн ёнтэма иис. Филипп Степанович Тарасов Берлин вош вэнты лалясэс. Пэлтаплы далясмал паты арсыр мевл посёт холумтэс, щит хэлмит степень «Орден Славы», хэлдум «Вурты Звезда» орден, «За отвагу», «За взятие Варшавы», «За взятие Берлина», «За победу над Германией», олёнэмт степень «Орден Отечественной войны» мевл посёт тайс.

Мин айдат ёх иньшэссумн, лыв Вудац Отечественной дальн далясум рэтдал олёнэн вэйтлэйт муй ёнтэй? Лыв юхлы лупсэт, хуты еша вэйтлэйт, тэп худна вэн хүяттэй эвэлт ямсыева иньшэстэй мосл. Мин иньшэссумн: «Нын пайтана Вудац Победа — щит муй?». Юхлы лыв лупсэт: «Щит вэн па емэн хатл, мүн нэмэлдэв па вэн пэмашила луплэв щи ёха, хуйтат Вудац Отечественной даль пурайн мүн мүвэвэв эвэлт вуракт вошитсэт».

Людмила ТЕТКИНА

Ханты ясэн тулмащтэс
Людмила СПИРИКОВА

Вен кер тылдыш 7-митн,
Благовещение емәңхатлән хәнты па вухаль
мирән Вурна хәтл
поста僚дат.

Вантэ, шуши мир пәты вурна юхатл ки, щи товия йил. Хошум мүв эвәлт тухлән войт күтн мет сырьи вурнайт юхатл, тыхләт вәрләт. Мет вулан — щит вурна тови тәл.

Игрим вошан «Сүмәтвош район хоттел ёха па нявшемат нётты тәхи» хуша ар пеләк шуши мир нявшемат вәлдәт, щирн щата рәпитеты ёх ям арат ол нявшемат пәты Вурна хәтл дәштәтләт.

Игрим вошн иши Вурна хәтл постасы, щата щи центр хуша вәлты эвет-пухат «Муй

Етнхот вандтәлдәт

Вурна тови тәс

пәты савне хүв лыв тайл?» ентхот вандтәсат. Лыв нявшемат вантман тәты нәнән Любовь Максимовна Ашараповайн вәнлтә-

сыйт. Тәм емәңхатл пурайн вошан шуши мир хәнты па вухаль дәмәтсухат дәмәтсат. Валя Туева, Саша Синкина па Лиза Медве-

Шенк ям емәңхатл тайлув

Сәрханл вош историко-культурной центр «Йис Сәрханл» тәхийн шуши мир хәннекүяттәт кашан товийн «Вурна хәтл» поридләт. Константин Ефимович Сенгепов рәт щирн тәты мүвәл эвәлт тәм емәңхатла кашан товийн юхтыйл.

Муй щирн лүв хоттел хүятдал пида вәл па хуты мүв илпи таш кәншты ёх пида и вера юхатл, лүв путартас:

— Ма хоттел ёхлам пида вәнт кәртән Сәрханл районан вәлдүм. Рәт мүвем 120-кем километра Лянтор вош эвәлт Ляма юханан вәл. Мүн кәртәв Сытомино воша кәщайтн хәншсы. Юхи хәшум оләтн имисән пенсия питсуман па юкан вүләт пида вүлкәмәлдән. Мосл лупты, хуты па мулдты мүв ўн мосл. Рәт мүвн, ма щи-

рәмн, мет ям па әмәш тәмиты вәлупсы хурасев еллы тәты. Мүв илпи таш кәншты хәннекүяттәт пурар-пурайн мүңцева сыр-сыр нәтүрәт иса кашшты нәпекәт унтасн тәса верләт. Щиты мүң «Буран» нәмуп түтәң яхлән, бензинан муй нуви түт вүшитты машинайтн нәтльюв. Щи тумпийн карткел хүват путартты щирәт па мүн хүшева тайлув. Вәлупсы верлув иса түнцирәна мәнләт.

Тәмәш «Вурна хәтла» Сәрханл воша ма хоттел ёхлам пида иса кашан

К.Е. Сенгепов хоттел ёхлад пида

товийн янхлум. Юхи хәшум оләтн тәм емәңхатл ләв вошан хәннекүяттәт пәта шуши мират тәхийн рәпитеты нәнәт дәштәттәт питсы. Увас ёхлув иса пурайт вүш эвәлт тәм емәңхатл поридләсат.

Вурна нәнен, вантэ, кашан хүята ям па мәләк, әмәш па ташан тови хәтләттәт морты мүв эвәлт тыв тәл. Щи щирн, шенк мости па хураман емәңхатл мүң тата тайлув!

Владимир ЕНОВ

Ханты ясанг
(Хантыйское слово)
№10 (3502), 24.05.2018

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных
и внешних связей Ханты-
Мансийского автономного
округа – Югры

Редакция

Главный редактор –
Решетникова Р.Г.
Телефон (3467) 33-36-82

Заместитель главного
редактора – **Вах Н.И.**
Телефон (3467) 33-24-02

Ответственный секретарь –
Рагимова Н.В.
Телефон (3467) 33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г.Ханты-Мансийск,
ул.Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:

ООО «Новости Югры-
Производство» г. Сургут,
ул.Маяковского, 14.

Индексы 04393, 54393

Тираж **2166** экз.
Заказ 2230
Цена свободная

Газета
зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере
связи, информационных
технологий и массовых
коммуникаций по

Тюменской области,
ХМАО-Югре и ЯНАО.

Свидетельство о регистрации
ПИ №ТУ 72-00796
от 23 января 2013 г.

Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает
точку зрения
редакции.